

TUDÁS MENEZSMENT

A Pécsi Tudományegyetem
Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának periodikája

VIII. évfolyam 2. szám

2007. október

Tartalom

PINTÉR ISTVÁN: 3Új utakon az andragógia	3
VÁRNAGY PÉTER: A felnőttoktatáshoz való hozzáférés jogának hatása az Európai identitás fejlesztésére	11
TÓTH JÓZSEF: A felnőttképzés szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben	16
FARKAS ÉVA: Szakképzés a felsőoktatásban.....	21
MIROSLAV DOPITA — JITKA SKOPALOVÁ: A migráció, mint jelenség és az illegális bevándorlók iskoláztatása Csehországban	25
ANTONÍN STANĚK: Az asszimiláció, mint szükséges feltétel a szociális összefogásban	32
ALENA NELEŠOVSKÁ: A roma származású tanulók képzésének kérdése a cseh iskolákban....	34
HEJJ ANDREAS: Kőkorszaki menedzsment.....	39
LÉGRÁDINÉ LAKNER SZILVIA: A rogersi szemlélet a tréning- és a coaching munkában	44
MOLNÁR MELÁNIA — PÉTER ESZTER: Nemek közötti különbségek a mentális forgatást és téri percepciót mérő próbákban 10 éves gyerekeknél	53
KOLTAI ZSUZSA: A múzeumok élethosszig tartó tanulással kapcsolatos új feladatai, kihívásai és lehetőségei az amerikai szakirodalom és gyakorlat tükrében.....	61
ZÁDORI IVÁN: Sziget-gazdaságok, sziget-modellek	67
BARAKONYI ESZTER: A munka és a magánélet egyensúlyának megteremtése	79
BÁRDI LÁSZLÓ—KRISZTIÁN BÉLA: Kínaiak képzése Pécsen.....	91
HUSZÁR ZOLTÁN: A 150 éves Mohács–Pécsi Vasút története	98
BÉRES CSABA ZOLTÁN – ZSÁK JUDIT: Új kihívások az e-önkormányzati szolgáltatások sikeressé tételében	108
MINORICS TÜNDE: Közösségek szellemi öröksége.....	115
SÁRI MIHÁLY: „A munka világa 45 éves kor után”.....	120
ABSTRACT	123

HEJJ ANDREAS

Kőkorszaki menedzsment

Érzelemlilágunk evolúcióspszichológiai (EP) eredetéről

Mitől jó egy főnök, s milyen a jó munkatárs? Kiben lehet megbízni, és ki akar bennünket megtéveszteni vagy kihasználni? Kire akarunk jó benyomást tenni, és hogyan? Miért pletykálnak rólunk és mit? Kibe szeretünk bele, és mit teszünk azért, hogy az illetőt meghódítsuk? Mikor nagy a veszély, hogy társunk megcsal, s mi mikor kapunk kecsesítő kínálatot? Hol szeretnénk lakni? Mit együnk, hogy egészségesek legyünk és jól nézzünk ki?

Ilyen és ehhez hasonló kérdések már őszüleink számára is létfontosságúak voltak az EP által feltételezett eredeti otthonunkban, ahol az ősember mintegy százezer nemzedéken keresztül élt: a délkelet-afrikai szavannán. Azoknak az egyedeknek, akiket örökítő anyaguk egy véletlen mutációja arra ösztökölt, hogy ilyen létfontosságú kérdésekben előnyösebb döntéseket hozzanak, gyakrabban volt alkalmuk kietlen környezetük viszontagságait túlélni és családot alapítani, mint kevésbé szerencsés versenytársaiknak. Gyermekeik szintén örökölték azokat a tulajdonságokat, amelyek szüleiket sikeressé tették. A sikerhez tehát ezek az eredeti környezet kihívásait megfelelően kiértékelő döntéshozatalok, mint az ember érzelmevilágának és viselkedésének elengedhetetlenül hasznos „specializált szerszámai” járultak hozzá (Riedl, 1979). Így – százezer nemzedék megannyi versenyfutama végén – a környezethez jobb alkalmazkodást elősegítő örökítő anyag – és az általa meghatározott „specializált szerszámok” – a ma élő egész emberiségben elterjedtek (Dawkins, 2005).

Önbizalmunkat joggal gerjesztheti az a tudat, hogy százezer vérre menő verseny mindenkor győzteseinek leszármazottjai vagyunk.

Mindamellet fontos, hogy tudjuk, a kiválasztás, amely arról „döntött”, melyik érzelmi és gondolkodási „szerszám” sikeresebb mint a többi, nem a mai globalizálódó anonim nagyvárosi életkörülményeinket, hanem a korai kőkorszak környezetét vette figyelembe. (Trivers, 1985) Tökéletesítési folyamatunk a korai kőkorszak nagyon hosszan tartó és társas együttélésünket tekintve alapjában változatlan környezetére vonatkozik. A „civilizált” – és egyre gyorsabban változó – tömegtársadalom néhány generációját felölelő kor elenyészően rövid idő ahhoz, hogy örökítő anyagunk a véletlen mutáció és a természetes kiválasztás folyamata által az új (világ)-rendhez alkalmazkodhasson. Lelkületünk ma is őskori, Romhányival: Minden ember „kőkorszaki szaki”.

Modern életünk sokban különbözik az őskor törzsi társadalmának százezerszer bevált biztonságától, amit civilizációnk során ellöktünk magunktól. Csoda-e, ha *lököttnek* tűnik néhány viselkedésformánk, ami a kőkorszaki környezetre lett hitelesítve? Néhány példa:

Miért ízlik a rigójancsi annyira a 120 kilós Benő bácsinak, akinek már két szívinfarktusa volt, cukorbeteg és koleszterinszintje is jóval magasabb, mint orvosa,

gyógyszerésze megengedné? Ha a modern idők gyermeke lenne, érzélemlilága jelezné, hogy minden további bevitel káros a cukor- és koleszterinszintjére, és heveny undort keltene Benő bácsiban a sütemény iránt. Ámde a kőkorszak sivár környezeté aligha álmodhatta meg, hogy az életben maradást a *túl-* és nem az *alultáplálás* veszélyezteti. A szavannán lényegesen jobb esélyekkel küzdött az, akit ízlése arra ösztökölt, hogy gyorsan tömjé magába, ha egy ilyen energiadús cukros, zsíros falatot talál. Ez az ízlésprogram vált be 100000 nemzedéken át: Ízlését tekintve Benő bácsi ma is „kőkorszaki szakí”.

Miért találunk a modern pszichológiai rendeléseken oly sok páciént, aki beteges félelmében nem mer kemping-kirándulásra menni, mert ott esetleg pókokkal vagy siklókiógyókkal találkozhatna? Ezek az állatok – legalább is a mai közép-európai környezetben – teljesen veszélytelenek. Mégis gyakori a pók- és a kígyófébia. Ugyanakkor a mai emberre valóban veszélyes tárgyakra – például villanyvasalókra vagy tőzsdei részvényekre – vonatkozó fébiát nem ismer a szakirodalom. Ezek a védelmi mechanizmusok úgy állandósulhattak az emberiség viselkedési programjában, hogy azon elődeink, akik véletlen mutációjuk következtében a szavannai környezet jórészt mérgező csúszómászóinak láttán ijedten elszaladtak, félelmüket gyakrabban örökíthették gyermekeikre, mint társaik, akiket mutációjuk arra ösztökölt, hogy mindhalálíg lelkesen simogassák a mérges jószágokat. Igaz, hogy a százezer-szer bevált mechanizmus a mai környezet veszélytelen siklóitól feleslegesen ijeszt el. De ennél nagyobb jelentőségű, hogy biológiai felépítésünk szempontjából még nem volt elég az idő, a modern világ tényleges veszélyeire – pl. atom- vagy röntgensugárzásra, avagy éppenséggel drogtól, mobil telefontól vagy az Internettől való függőségre vonatkozó – „öszönös” védőmechanizmusokat kifejleszteni.

Ha csak a mai kontextust vesszük figyelembe, aligha érthető, miért adnak az emberek oly sok pénzt azért, hogy a színes sajtó Storyjából értesüljenek, kivel lép félre a miniszter, hogyan ágyazza ragyogó sikerútját a fiatal színésznő s milyen szexuális segédeszközökre támaszkodott az előregedett népzeneűjtő. Nem is beszélve arról, hogy mekkora figyelemmel kísérik vadidegenek, vajon mi zajlik a Big Brother jellegű valóság-showk konténeireiben. De a pálmát mégis a TV-ben látható szappanoperák viszik el: sok száz hölgy tett levélben házassági ajánlatot a texasi fantáziamilliomosnak, J.R. Hewingnak, hogy azon levelek ezreit ne is említsük, amiben valódi betegek kérnek orvosi szaktanácsot a Fekete Erdei Klinika kitalált főorvosától, Brinkmann professzortól. Érthetőbbé válik ez a rajongó érdeklődés, ha eredetére tekintünk. A korai kőkor törzsi társadalmában valóban fontos volt tudni, mikor lehet a törzsfőnök és a többi „fejes” közelébe jutni. Hiszen ha egy nőnek sikerült egy ilyen hatalmasságot elcsábítania, gyerekei nem csak optimális ellátást és védelmet, de azt a génkombinációt is megkapták, ami apjukat erre a vezető szerepre alkalmassá tette. Hogy esélyeiket javítsák, minden a vezetőök szerelmi életéről szóló hír ismerete fontos volt. Noha Prince Charles avagy a tenisz leköszönt királya, Boris Becker, szerelmi élete a mai nők génjeinek sorsára vajmi kevés kihatással van, kőkorszaki lelkünk a számára ismert „törzsfőnök”-kategóriába sorolja őket. Annak idején a tábortűz lángja vetett némi fényt az őskori vezetőök arckifejezésére és ezáltal terveikre. Csoda-e, ha ma az esti lakoma után szobánkban színesen sziporkázó életnagyságú alakokat, a tv-sorozatok hőseit, kőkorszaki lelkünk oly figyelmesen fürkészi? (Hejj, 1996)

Szintén furcsának tűnik, hogy az Egyesült Államokban évente több pénzt adnak ki kozmetikumokra és kozmetikai sebészetre, mint a közoktatásra és a szociális fel-

adatokra együttvéve. (Eysenck & Eysenck, 1995) Már a *kozmetika* szó görög eredete is figyelemre méltó: *kozmosz* (világmindenség), *etosz* (az erkölcsös magatartás). Ezek szerint erkölcstelen lenne kozmetikázatlanul mutatkoznunk, ha a világ elé lépünk? Miért oly fontos a jó külső? Shakespeare azt állította, a szépség a szemlélő szemében van. Ezzel szemben egy nagy nemzetközi összehasonlító tanulmány kimutatta, hogy ugyanazon arcokat tekintik szépnek világszerte, függetlenül a bírálók nemzetétől, fajától, korától és nemétől. Sőt: A szubjektív szépnek tartott arcok viselőit objektíve lényegesen ritkábban szállják meg a paraziták (pl. bélférgek), ritkábban esnek krónikus betegségek áldozatául. Örökítő anyaguk jobb ellenálló képességét azon arcvonások segítségével „hirdeti”, amiket mi szépnek ítélünk. Így „gondoskodik” az evolúció a szépség „elnyerésére” irányuló szenvedély és az abból kifolyó heves versenyharc során, hogy az egyik egyén kitűnő örökítő anyaga a lehető legrátermettebb jelölttől kapjon kiegészítést. De vajon miért hajlandók a nők a csaknem hétjegyű kiadást és a többórás altatásos műtét kockázatait és vele járó fájdalmait magukra vállalni, hogy egy a houstoni úrközpont irányító számítógépeinek elegendő szilikon mennyiséget bekebelezzenek?

Térjünk vissza afrikai gyökereinkhez. Volt egyszer egy férfi, kit az érzelmi program egy véletlen mutációja olyan nők felé vonzott, akik homokóra alakban elosztott gazdag energiatartalékkal rendelkeztek. Átlagos kortársai asszonyaikat sorra vesztették el, mert a gyakori rossz vadászszerencse folytán nem tudták a terhes nők megnőtt energiaigényét kielégíteni. Nem úgy a mi emberünk: Az ő asszonya nemcsak hogy túlélte a szűk esztendőket, de dús zsírpárnáját lassanként anyatejévé átalakítva közös gyermekeik boldogulását is biztosította. Fiaik így később öröklött izlésüket követve több és több kebel-barát utódról gondoskodhattak. Természetesen közép-európai környezetünkben semmiféle előnyt nem jelent csemetéi számára, ha anyjuk dúskeblű. De szívünk mégsem a bolti csecsemő-csemege láttán dobban meg! Százezer generáció elteltével olyan biztonsággal lobbantja ki a lovagias lelkesedést a formás felépítmény, hogy hordozóinak egy sora nem habozik, a művi kebelformálás áldozatait magára vállalni. S a címzett, a „kőkorszaki szaki” boldogan bedől a csinos csalásnak – hiszen a törzsi varázsló még nem ismerte a szilikont, amikor az ember érzelmvilága kialakult. (Barkow, Cosmides & Tooby, 1992; Bischof, 1998)

Természetesen olyan esetre is van példa, amit az evolúciós pszichológiában nem jártas modern tudomány ugyan *lököttn*ek tart, de ha múltunk ismeretében vesszük szemügyre, nagyon is érthetővé válik az adott viselkedés. Így van ez a terhességi rosszullettel. Köztudott, hogy terhessége első harmadában nagyon sok nő undorodik különféle szagoktól, amik különben nem okoznak kellemetlenséget számukra. Kávé, petrezselyem esetleg dohányillat öklendezést, olykor, különösen az éjszaka hosszabb emésztési szakasza után, hányást vált ki belőlük. Ezt a tünetet a mélypszichológia úgy értelmezi, hogy az illető nő legszívesebben kihányná méhének gyümölcsét, tudat alatt undorodik, és szabadulni szeretne tőle. Mélységes undora esetleg partnerére, avagy a női szerepre is vonatkozhat. Ezt hallva nem egy nő esik kétségbe: nem elég idült rosszullete, még rossz lelkiismerete is gyötri, hiszen milyen anya az, aki – ha tudat alatt is – elutasítja gyermekét? Így érthető hogy a modern gyógyszerészet segítségével menekülni próbálnak testi-lelki gyötrelmeiktől, amint azt a Contergamyomorékok serege tanúsítja. Ezt a „csodaszert” kifejezetten a terhességi rosszullettől szenvedő nőknek rendelték. Csakhogy ez a százezer nemzedéket túlélő „betegség” fontos védelmi szolgálatot teljesít: a szervek kifejlődésének sorsdöntő szakaszában megnehezíti, hogy az anya olyan táplálékot vegyen magához, amely ugyan a

felnyötre nem káros, de a magzat szervfejlödését veszélyezteti. A rosszullet intenzi-tása nem állandó: különbözö egyedeknél eltérö, de egyazon nő különbözö terhessé-gei alatt is. Attól függ, hogy az illetö magzat – apait-anyait beleadva – azaz egyedi genetikai összetétele következtében milyen mennyiségü szervfejlödési rendellenes-séget okozó anyagot képes semlegesíteni. Ha a vegyi terhelés közeledik ehhez a határértékhez, ez ellen a magzat úgy „tiltakozik”, hogy az öt veszélyeztetö anyaggal szemben rosszulletet gerjeszt. Ezt a reakciót természetesen csak olyan hatóanyagok-kal kapcsolatban várhatjuk el, amelyeket hosszú evolúciós fejlödésünk során volt időnk „megismerni”. A modern gyógyszerészet boszorkánykonyhájának készítmé-nyei, melyekkel magzatainkat csak egy-két generáció óta bombázzák, még nem válthatják ki a szükséges védelmi reakciókat. Ennek szomorú példája a Contergam-anyák kar nélkül született gyermekeinek soktízszes kara. De ez a tragédia csak a jéghegy csúcsa: Az orvosi statisztikák tanúsága szerint a torzszülöttek gyakorisága lényegesen alacsonyabb olyan anyáknál, akik terhességük első harmadában heveny rosszulletben szenvedtek, mint akiket ez megkímélt.

A szaktudomány vezető alakjai sokáig nem nagy lelkesedéssel néztek az itt vá-zolt evolúcióspszichológiára. Nem tetszett nekik, hogy eredményeink nem az ö el-képzeléseiket támasztják alá, miszerint az ember egy messzemenöen szabadon for-málható *tabula rasa*, mint ahogy azt az (egyetemi tanszékek betöltése felett) uralko-dó irányzatok szívesen hirdetik. Egyik táboruk, a behavioristák (*behaviour* = visel-kedés) szerint bárkiböl bármilyen viselkedés kiváltható, ha az illetöt a megfelelő ingerkörnyezetbe helyezük. A második tábor a kognitivistáké (*cognition* = felisme-rés), akik szerint az ember egy racionális adatfeldolgozó, aki tudatosan hoz döntése-ket információi birtokában. Leginkább egy harmadik csoport fordítja figyelmét arra, hogy jelen magatartásunk okait egy ködbe merült múltban keresse: a mélypszicholó-gia ezeket az okokat az egyén legkorábbi gyerekkorára vezeti vissza. Megfelelő neveléssel, legfeljebb egy felnőttkori pszichoanalízissel biztosítani lehet az egyén *funkcionalitását*.

Az itt felvázolt negyedik irányzat a viselkedés okait még tovább, az emberi faj „gyerekkorára” vezeti vissza. Nem azt állítja, hogy kőkorszaki ösztöneinknek mara-déktalanul ki vagyunk szolgáltatva. (Eibl-Eibesfeldt, 1973) Azt azonban igen, hogy épp ennek a veszélynek teszi ki az embert az, aki elhallgatja teremtett lelkületünk alap-beállítottságait. (Volland, 1992; Wickler, 1975; Harlow, 1974) Ha megismerjük és tekintetbe vesszük archaikus indulataink eredeti értelmét, inkább tudunk uralkod-ni indulataink fölött és új környezetünkhöz alkalmazkodni, mintha a hatalomhoz igazodás (*political correctness*) követelményének megfelelően parancsba adjuk: az egyén szabad, minket semmiféle ösi teremtett lelkület nem befolyásol, azzal törödni tilos.

Irodalom

- Barkow, J. H., Cosmides, L. & Tooby, J. (1992): *The adapted mind. Evolutionary psychology and the generation of culture*. [A környezethez alkalmazkodott agy. Az evolúciós pszichológia és a kultúra kialakulása]. New York: Oxford University Press.
- Bischof, N. (1998): *Das Kraftfeld der Mythen. Signale aus der Zeit, in der wir die Welt erschaffen haben*. [A mítoszok erőterében. Nyomok a világ teremtésének idejéböl]. München: Piper.
- Dawkins, R. (2005). *Az önzö gén*. Budapest: Kossuth.
- Eibl-Eibesfeldt, I. (1973). *Der vorprogrammierte Mensch*. [A viselkedési mintákkal született ember]. Wien/München/Zürich.
- Eysenck, H.J. & Eysenck, M.W. (1995). *Mindwatching: why we behave the way we do*. [Vegyük szemre az agyunkat: miért viselkedünk, ahogyan viselkedünk]. London: Prion.

- Harlow, H.F. (1974): *Learning to love*. [Megtanulni szeretni tudni]. New York: Jason Aronson.
- Hej, A. (1996). *Traumpartner. Evolutionspsychologische Aspekte der Partnerwahl*. [A tökéletes társ. A szerelem evolúciós pszichológiai alapjai]. Berlin: Springer.
- Riedl, R. (1979): *Biologie der Erkenntnis. Die stammesgeschichtlichen Grundlagen der Vernunft*. [A biológia és az ismeretszerzés. Az értelem törzstörténeti alapjai]. Berlin: Parey 1979.
- Trivers, R.L.(1985). *Social Evolution*. [A társadalom evolúciója]. Menlo Park: Cummings.
- Voland, E. (1992). *Fortpflanzung: Natur und Kultur im Wechselspiel. Versuch eines Dialogs zwischen Biologen und Sozialwissenschaftlern*. [Utódnemzés: A természet és a kultúra összjátéka. Kísérlet a biológia és a társadalomtudomány dialógusának beindítására]. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Wickler, W. (1975). *Biologie der Zehn Gebote*. [A tízparancsolat biológiai alapjai] München: Piper.

Abstract

PINTÉR ISTVÁN: Andragogy has to face the challenge of carving out new paths. One of the greatest contradictions in the 21st century lies between the dynamic change of generating new knowledge at an ever-increasing pace and the nature of human beings who have a preference for relative stability and continuity. Andragogical praxis has to give answers on how to make people more open to change, how to enable them to cope with the frustrations caused by feelings of lagging behind, how to build their capacity to make the best choice among the possible perceived alternatives for improved chances later-on in life. 3. p.

VÁRNAGY PÉTER: I start from the assumption that the widespread assertion of the right to access to adult education may strengthen European identity. How? In my opinion it is possible if the accessibility to education for adults is guaranteed widely; if the education of adult concentrates not only on training a competitive labour force but it supports institutes of higher education, Churches and other organizations in society which promote the knowledge of European culture in other modes of education as well. It is important that they should be supported financially, socially recognised and legally regulated. 11.p.

TÓTH JÓZSEF: In 'The role of adult education in the development of local economy' the author Tóth József introduces his opinion about adult education from a distinctive point of view. The perceptible effect of the competition created by global capitalism is climate-change. For this great problem the United Nations have created the term 'suspendable development'. The model of a local economy's development is able to fulfill the requirements of the criteria belonging to this term. According to the researches, the most important foundation for local economic development are human resources and adult education can be a possible tool of this development. The essay ventures to model a system that could be appropriate for the need of the local economic development. 16. p.

FARKAS ÉVA: Vocational training within the system of higher education. Higher education is becoming available to the masses, and is at the same time being diversified. In addition to traditional instruction leading to a degree, higher educational institutions are beginning to take a more active part in vocational education. This is a new form of vocational training called – Accredited School System for Higher Vocational Training which plays an important role in the diversification of higher education and in the establishment of the new type of relationship between higher education and the economy. Training can have several functions. On the one hand it is an integral part of vocational education after final school examinations, at the same time it is the first level of higher education. 21.p.

MIROSLAV DOPITA—JITKA SKOPALOVÁ: Education of Illegal Immigrants in the Czech Republic. The statistics show that the number of immigrants in the Czech Republic is growing. One of the mechanisms of their integration is education, as regulated by the School Act no. 56/2004 Coll. But this act denies education to those individuals who are not able to prove legitimacy of their residence in our country which is contrary to the right to education declared by the Convention on the Rights of the Child and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. 25. p.

ANTONÍN STANĚK: The paper investigates the role of assimilation as a prerequisite to social integration. The uniting of Europe is increasingly turning to be a social space that attracts more and more immigrants from economically and socially disintegrated regions and from the societies of the Third World. Peoples of different cultural and linguistic backgrounds and experience enter into the processes of encountering each other and feel the pressures of learning to live together peacefully. However a lot of social conflicts and tensions have accompanied these processes. The ideology of multiculturalism seems to provide one answer for complex social situations like this, however the specific interpretation of that concept that gives the right to the immigrants to sustain their own culture and preserve it intact within the new social setting is rather questionable. The author explores the Czech situation. 32. p.

ALENA NELEŠOVSKÁ: On the problematic of Roma pupils' education at Czech schools. Education of Roma pupils is a serious problem not only in the Czech Republic, but also in other European countries. This paper deals mainly with the supportive mechanisms (preparation class, Roma assistant) that contribute to a more accentuated motivation of the Roma child towards education. Various experiences of the author do not result in optimistic findings. The author emphasizes the importance of teacher preparation in this multicultural education field. 34. p.

HÉJJ ANDREAS: Pleistocene management - Intuition and Emotion under an evolutionary psychological perspective. This paper examines everyday challenges of social and business life – like whom (not) to trust, whom to cooperate with, where to set up your private or business residence or even with whom temptation will be the highest to fall in love with – under the perspective of evolutionary psychology. Focusing on the contribution of the adaptations to the physical and social environment of our ancestors to the behaviour of 21st century humans is far from claiming that we are in any way “slaves” of our behavioural programs. We certainly have the freedom to decide and act otherwise – once we have managed to make ourselves aware of our “default” biases. However, our results bear significant evidence to the fact that a stubborn negation of the very existence of our adapted behavioural tendencies will cause considerable harm to the most human objectives the most philanthropic philosophers might set. 39.p.

LÉGRÁDINÉ LAKNER SZILVIA:

The article explores the concept of Rogers and how it had affected the professional praxis of T-groups and coaching. Rogers's oeuvre, his conceptual and methodological approach deeply transformed the field of therapy and education and its adaption to different fields of learning is constantly happening, like in the case of T-groups and coaching. Both the latter can improve personality development very efficiently. 44.p.

MOLNÁR MELÁNIA — PÉTER ESZTER: Gender differences in spatial abilities are well documented. Meta-analyses indicated that tests of mental rotation and spatial perception have yielded the most consistent gender differences in adults. The results of previous studies which examined gender differences in children are contradictory. In this study we examine the abilities of spatial perception and mental rotation in 10 year-old children. To assess the ability of spatial perception we use the Water Level Task, developed by Piaget and Inhelder and for the assessment of mental rotation we use three- and two-dimensional figures. 53. p.

KOLTAI ZSUZSA: The paper focuses on the new perspectives, challenges and tasks for museums according to the results of the latest North American literature. Though museum education activities seem obvious to anyone nowadays it wasn't the case in the past. From the middle of the XXth century the requirement of the museum to come into existence. The author highlights programs, methods and techniques that have been recently appearing among new tendencies in relation to public education and to adult education as offered in museums. 61. p.

ZÁDORI IVÁN: The socio-economic success of island economies comes from their special historical, economic and cultural situation, from the permanent utilisation of external resources and from the continuous connection and adaptation to the main world economic processes. This paper makes an attempt to present and summarize the different ideal-types of island models and strategies. These ideal-types show how islands try to make their socio-economic situation and international competitiveness more favorable. Each of these strategies could be one possible way to reach better results although none of them is a universal solution in every situation. The effectiveness of these strategies is an important challenge and appears to be the key element for the sustainable future of island economies. 67. p.

BARAKONYI ESZTER: The study tries to give a short summary of the present situation on work life balance (WLB) in Hungary, by uncovering the driving forces that are governing the labour market . It gives an overview of the social process of the last decade as mirrored in statistics, and it also maps the legal framework of it. The aim of the study is to find out, if the present legislation is appropriate to solve the described problems or not. 79. p.